

תדפיס מספר

אזהרה המודעים

יום כיפור

ספר

אוצרות המועדים

ביאורים, חידושים ועיונים בתורת המועדים

ונחלק לארבעה ראשים:

שואלין ודורשין

חידושים וביאורים
בענייני המועד

עניינו של יום

מאמרים לכללות מהות ותוכן
המועד, ועבודת השי"ת שבו

פנינים

עניינים קצרים - ביאורים,
דרוש ואגדה וענייני הדרכה

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות המועד
בש"ס ורמב"ם

מלוקט ומעובד ממשנתו של

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יום הכיפורים - תדפיס

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

Machon Or Hachasidus / Head Office
1469 President St. #BSMT Brooklyn, N.Y. 11213
Tel: (718) 534-8673

מכון אור החסידות / סניף אה"ק
ת.ד. 2033 כפר חב"ד 60840
טל': 08-926-2674
likras@likras.org

נדפס באדיבות
The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

סדר ועימוד: Sefer100@gmail.com

פתח דבר

מתוך שבח והודיה להשי"ת, הננו להגיש בפני רבנן ותלמידיהון, קהל לומדי ומחבבי תורה וחסידות, תדפיס מתוך ספר "אוצרות המועדים" – עיונים, ביאורים וחידושים במשנת המועדים – בענייני יום הכיפורים – מלוקטים ממרחבי פרד"ס תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

וזאת למודעי, כי בכדי להביא בפני הלומד תורה סדורה ולהקל על המעיינים, הופקדו חבר מערכת לערוך את הביאורים המובאים בזה, ובאיזהו מקומן הובאו הדברים בשינוי סדר וסגנון מכפי שנאמרו או נכתבו בדברי הרב. ואף כי הושקעו כוחות רבים בכדי לברר וללבן כל דבר ודבר, למען נוציא מתחת ידינו דבר מתוקן, הלא "שגיאות מי יבין", וכל הרוצה להחכים, יעיין בדברי הרב כפי שנכתבו במקורי הדברים (נסמנו ב'רשימת המקורות' בסוף הקונטרס) וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויהי רצון שזכות הפצת תורה, ובפרט פנימיות התורה, עליה הובטח מורנו הבעש"ט נ"ע בעלייתו להיכל המשיח ד"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" אזי "קאתי מר" – תעמוד לנו לזכות מהרה לביאת משיח צדקנו, אשר אז "נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלוש פעמי רגלנו", ונחגוג המועדים "כמצות רצונך" בעליה לרגל והקרבת הקרבנות, בבית המקדש השלישי, במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

מכון 'אור החסידות'

תוכן העניינים

עמ' ז

עבודת יוהכ"פ - בלי לשכוח מהגוף!

הצום ועינוי הגוף עיקר או תפילות ועבודות היום? / מה שייכותה של פרשת נדב ואביהוא ליום הכיפורים? / ביאור נפלא בשני הצדדים שבעבודת יום הכיפורים: עיקר עבודת היום בהתרוממות מהעניינים הגשמיים, ותכלית עבודת היום בהמשכת הקדושה גם לאחר מכן, בחיי היום-יום שלאחרי יום הכיפורים

עניינו
של יום

עמ' יג

הקב"ה מטהר את ישראל!

מה החידוש בדברי רבי עקיבא ש"אביכם שבשמים" הוא ה"מטהר אתכם"? / מדוע צריך רבי עקיבא להוכיח דבריו מכתובים ביחזקאל ובירמיה, כשמפורש בחומש: "לפני ה' תטהרו"? / ביאור מחודש בדברי רבי עקיבא, דאחי לחדש ביסוד וסיבת כפרת יום הכיפורים

שואלין
דורשין

עמ' יט

גדר הכפרה והתשובה דיוהכ"פ

יקדים דלהרמב"ם ע"כ צריך לחלק בין שעיר לכפרת היום / יכריח דלהרמב"ם ב' סוגי כפרה איכא / יבאר מהות ב' אופני הכפרה שברמב"ם, כפרה על מעשה האיסור וכפרה על הגברא / יסיק דאף בהתשובה איכא ב' אופנים אם הוא רק תנאי שלא יה' אינו שב או דבעינן לתשובה ממש / מיישב שי' הרמב"ם בכפרת שעיר, ועפ"ז יבאר מחלוקת רבי ורבנן / דין כפרת מבעטים בזמן הבית

חידושי
סוגיות

עיונים וביאורים

מדוע לא ישתמשו ב'בגדי לבן' לשנה הבאה? . . . . . כז
מהו החטא המיוחד "שחטאנו לפניך ביצר הרע"? . . . . . כח
מדוע הותר השימוש בבגדי זהב בעבודות שבחוץ? . . . . . כח

דרוש ואגדה

ביום הכיפורים אין 'רעש' . . . . . ל
תשובה למחרת יום הכיפורים? . . . . . לא
מדוע רק ביוהכ"פ מתירים התפילה עם העבריינים? . . . . . לא

תורת חיים

הנשמה דורשת 'בגדי לבן' . . . . . לג
ליכנס בפנים ככהן הדיוט . . . . . לד
רוצה גשמיות? בוא אל הקודש . . . . . לד

פנינים

עניינו של יום

למהות ותוכן המועד

”שבת שבתון הוא לכם”

עבודת יוהכ”פ – בלי לשכוח מהגוף!

אם עניין התענית הוא כדי שיתנתק האדם מענייני הגוף ויתעסק רק בעבודה רוחנית, מדוע הצום הוא עיקר יותר מתפילות ועבודות היום? / מה הקשר בין פרשת נדב ואביהוא, שני בני אהרן שהקריבו אש זרה לפני ה' וימותו, ליום הכיפורים? / בספרים נתבאר רבות אודות גודל מעלתם ודבקתם של בני אהרן. מדוע אפוא הזהירה התורה שלא נלך בדרכם לדבוק בה' בהתרוממות מהגוף הגשמי עד כלות הנפש ממשי?

ביאור נפלא בשני הצדדים שבעבודת יום הכיפורים: עיקר עבודת היום בהתרוממות מהעניינים הגשמיים, ותכלית עבודת היום בהמשכת הקדושה גם לאחר מכן, בחיי היום-יום שלאחרי יום הכיפורים

וּם הַכִּיפּוּרִים, 'יום הקדוש', הוא היום המקודש ביותר מכל ימות השנה, וכמובא בגמרא¹ "ולקדוש ה' מכוּבד"² זה יום הכיפורים. וקדושה זו שביום הכיפורים מעלה ויתרון יש בה אף על קדושת כל שבתות ומועדי השנה, כפי שמשמע מכך שבלשון הכתוב נקרא יום הכיפורים – "שבת שבתון"³, השבת של כל השבתות.

קדושה זו באה לידי ביטוי גם בעבודת היום אצל כל אחד מישראל, שבשונה משבתות ומועדים אשר מצוה לענגם באכילה ושתייה, הנה ביום הכיפורים נדמים ישראל למלאכי השרת⁴ – דהוא יום צום ותענית, בו האדם מתרומם ומתעלה מעל כל ענייני החומריות, ואין עסקו בזה היום אלא בהתקרבות והדביקות בהש"ת.

אמנם, לפי זה ניתן היה לחשוב, שביום קדוש זה על האדם לשכוח לגמרי מענייני גופו וענייני עולם הזה הגשמי, דמה לו בזמן נעלה זה, בעת קרבתו לפני ה', למחשבות אודות ענייני עולם הזה הנחותים;

(3) אחרי טז, לא. אמור כג, לב.

(4) ראה רמ"א או"ח סתר"י ס"ד.

(1) שבת קיט, א.

(2) ישעי' נח, יג.

אך האמת היא, שגם בעת הרגשת רוממות וקדושה עצומה זו, אל לו לאדם לשכוח מענייניו הגשמיים, ובאשר הוא מתעלה ומתרומם עד למאוד בעבודת יום הכיפורים, עליו לזכור ולידע שתכלית הכל היא עבודת ה' בחיי היום-יום, שעבודה זו אין עניינה הפרישות מחיי הגוף, כי אם להיפך – שבהיותו אדם גשמי בעל צרכים גשמיים, אז דוקא ביכולתו לקיים את התורה והמצוות בשלימות, כפי שיתבאר לקמן.

חטא בני אהרן – "בקרבתם לפני ה'"

ויתבאר זה בהקדם תוספת טעם והסברה בקריאת התורה שקבעו חז"ל לקרוא ביום הכיפורים, בפרשת אחרי מות⁵ – דאף שטעם הקריאה בפרשה זו הוא "לפי שבתוכו עבודת היום"⁶. אמנם, יש לעיין בשייכות התחלת הקריאה – "אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה'", לתוכן היום דיום הכיפורים ועבודתו.

דהנה, בעניין חטא בני אהרן נתבאר במקום אחר⁷, שחלילה לומר שהיה בידיהם חטא ועוון כפשוטו. כפי שמשמע גם מדברי משה רבינו לאהרן הכהן בשייכות למיתתם: "הוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש"⁸, "יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך"⁹ – וזה פשוט שלא יטעה בהם משה להחשיבם כגדולים ממנו ומאהרן, ושבהם נתקיים העניין ד"בקרובי אקדש", והם אינם אלא חוטאים לה'.

ונתבאר בזה, אשר אדרבה – עניין גדול היה בכניסתם של בני אהרן אל הקודש, והוא שבאו להקטיר קטורת מתוך דביקות נפלאה בהשי"ת, שהיו מתעלים ומתרוממים בדביקותם בה' עד שבאו לללות הנפש ממש מרוב תשוקתם לידבק בשכינה¹⁰.

וכך יש לפרש את זה שיצאה אש מלפני ה' ואכלתם חיים, שלא היה בזה משום עונש על חטאם, כי אם שבזה הגיעו לתכלית הדבקות בה', בחינת כלות הנפש ויצאתה מן הגוף לידבק בשכינה [ומה גם שעל-פי פשוטו של עניין, לא נצטוו עדיין שלא להתקרב אל הקודש (דציווי זה נתחדש רק לאחר מיתתם), ומובן אם כן שלא היה בידיהם חטא ועוון בזה].

אלא שאעפ"כ, לא היתה ביאתם זו אל הקודש רצויה, דלכן נצטוונו והוזהרנו שלא לנהוג כבני אהרן; והדבר צריך ביאור, דכיון שגדלה מעלתם בעניין זה גופא, מדוע הזהירה תורה שלא נלך בדרכם לדבוק בה' בהתרוממות מהגוף הגשמי עד כלות הנפש?

והביאור בזה, דאף שגבהה מעלת עבודתם עד למאוד, הנה תכלית המטרה לשמה ברא הקב"ה את העולם היא, שיקיימו ישראל את המצוות בהיותם מלוכשים בגוף בעולם הזה הגשמי, ורק עבודה זו של קיום התורה והמצוות כפי שהם בגשמיות, היא המשלימה את

(5) טושו"ע סי' תרכא.

תורת מנחם-התוועדויות חל"ט ע' 395 ואילך.

(6) לשון הבית יוסף שם.

(8) שמיני י, ג.

(7) על יסוד דברי האוה"ח הק' ריש פר' אחרי.

(9) ויקרא רבה פי"ב, ב.

ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק לב ע' 98 ואילך.

(10) ראה אוה"ח שם.

תכלית כוונת בריאת העולם. כאמור במדרש¹¹, אשר תכלית בריאת כל העולמות היא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", היינו – בעולם הזה הגשמי והחומרי דוקא.

ולכן הזהירה תורה שלא לנהוג כבני אהרן שהתרוממו בדביקותם עד כלות הנפש מהגוף, כיון שעל האדם לכוון כל התעלות ודביקות אליה יבוא בעבודתו, להמשכת הקדושה בחיי היום-יום, בקיום המצוות באמצעות הגוף הגשמי.

ועל-פי הקדמה זו בביאור עניין כניסת בני אהרן אל הקודש, והאזהרה שלא לנהוג כמותם בדרך הפנימיות – מבואר בטוב טעם תחילת קריאת התורה ביום הכיפורים בפרשת בני אהרן, שבזה רצו חז"ל ללמדנו מוסר השכל והוראה מיוחדת: אשר גם בעת ההתעלות של היום המקודש ביותר, בו כל אחד מישראל אין מגמתו אלא לידבק בה' כבני אהרן – הנה על האדם לזכור אשר התכלית והמטרה של התעלות נשגבה זו, היא 'להביא' את קדושת יום הכיפורים במשך כל ימות השנה, לקיום התורה ומצוות בגשמיות כדבעי.

"לך אכול בשמחה לחמך" – תיכף לאחר יום הכיפורים

ומצינו אף לתוכן עניין זה בפרטי עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים:

דהנה, סיום עבודת יום הכיפורים היה, ביציאת הכהן-גדול לביתו – ד"מלוין אותו עד ביתו, ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש¹².

[ועניין זה הוא חלק ופרט בעבודת היום – כמוכח מכך שהביאו הרמב"ם בספרו היד¹³ כחלק מן "סדר כל המעשים שביום זה" – דהלא אין עניינו דהרמב"ם להביא סתם סיפורי דברים, אלא דבריו הם "הלכות הלכות"¹⁴].

ועל-פי פנימיות הדברים יש לפרש גם עניין זה על-פי היסוד הנזכר, שבעת עבודת יום הכיפורים יש לזכור אודות עבודת ה' שבחיי היום-יום, קיום התורה והמצוות בגשמיות העולם;

דיש לומר, דזה שיציאת הכהן-גדול לביתו ועריכת הסעודה לאוהביו מהווים חלק מדיני עבודת היום, מלמד, שעל אף שעבודת כהן-גדול ביום הכיפורים הייתה בתכלית הפרישות והקדושה, הנה התכלית בזה אינה הפרישות וההבדלה מענייני העולם לבדה, כי אם בהכרח

בארוכה בלקוטי שיחות חל"ד עמ' 106, שנראה ללמוד כן בדעת הרמב"ם גם מחמת כמה שינויים ששינה בלשונו מלשון המשנה. ואכמ"ל.

(14) כלשונו בהקדמתו לספרו.

(11) תנחומא שמות טז. ראה הביאור בזה בארוכה בתניא פל"ו ואילך.

(12) משנה יומא פ"ז מ"ד.

(13) הלכות עבודת יום הכיפורים סוף פ"ד. וראה

להמשיך הקדושה גם לזמן שאחר היציאה מן הקודש, לזמן שהולך לביתו. דלכן היציאה לביתו בשלום ועריכת הסעודה נחשבים לחלק בלתי נפרד מעבודת היום הקדוש.

ועל דרך זה יש ללמוד בעבודת יום הכיפורים אצל כל אחד ואחד מישראל – שצריכים לידע שעיקר העבודה אינה הפרישות והקדושה של יום הכיפורים לבדה, אלא בעבודת ה' בחיי היום-יום, קיום התורה ומצוות בגשמיות.

ויש לבאר, שזהו תוכן המובא בהלכה¹⁵ אשר במוצאי יום הכיפורים יש לערוך סעודה, ובת קול יוצאת ואומרת "לך אכול בשמחה לחמך" – שבזה מודגש העניין האמור, אשר תכלית ושלמות עבודת היום היא בהמשכת הקדושה גם בענייני הגשמיים של האדם, דלכן, תיכף לאחר יום הכיפורים אומרים לו "לך אכול בשמחה לחמך"!

מהו העיקר – הדביקות בשכינה או עינוי הגוף?

מהמבואר עד עתה נמצאנו למדים ב' הדגשות וצדדים שונים בעבודת יום הכיפורים: מחד גיסא – עיקר עבודת היום הוא ההתרוממות מן העניינים הגשמיים, והדביקות בה' בעבודה רוחנית מתוך צום ותענית. אך מאידך – על האדם להעמיד בזיכרונו, אשר תכלית ומטרת עבודת היום היא להמשיך את הקדושה גם לאחר מכן, בחיי היום-יום שלאחרי יום הכיפורים.

ובהשקפה ראשונה ניתן היה לחשוב שב' ענינים אלו הינם שונים ונפרדים זה מזה – שהרי עבודת היום מצד עצמה היא עבודה של ההתרוממות מהגשמיות ואין לה קשר עם ענייני הגוף הגשמי כלל, ורק שעם זאת, ישנה אזהרה שלא לשכוח מעבודת ה' של כל ימות השנה – שהיא נעשית בהיות האדם בגוף גשמי, ומתקיימת עם עניינים גשמיים.

אולם בהתבוננות מעמיקה יותר, נראה לומר – שעניין ה'יציאה מן הקודש', וההוראה שלא לנהוג כבני אהרן (העבודה עם הגוף וענייניו), חזינן לה אף בעבודת היום עצמו, שמודגשת בה השייכות לגשמיות הגוף והעבודה עימו.

דהנה, בעניין הצום והתענית יש להתבונן ולראות לא את ההתנתקות מן ענייני גשמיות הגוף וההתעסקות בעניינים רוחניים בלבד, כי אם להיפך – שהיא עבודה השייכת לגוף עצמו, שהצום והתענית באים ללמדנו עיקר גדול בחיי הגוף של כל איש מישראל.

עניין זה ביכולתנו ללמוד מן ההדגשה העיקרית שישנה ביום הכיפורים על הצום והתענית:

דהנה, עצם העובדה שנקבעה תענית ביום הכיפורים, מובנת היא ביותר – דהרי (כמבואר לעיל) על-ידי התענית מתנתק האדם מצרכי הגוף וביכולתו להשקיע עצמו בעבודת הנשמה, לדבוק בה' כמלאכי השרת.

אמנם, לפועל רואים אנו – שחשיבות עצם התענית גדולה היא יותר מאשר (אמצעי המאפשר את) העבודה הרוחנית של יום הכיפורים, שהרי מי שהתענית עצמה גורמת לו לחלישות הגוף עד כדי כך שאינו יכול להתפלל ולהתעסק בעבודת היום, פטרינן ליה מתפילות ועבודת היום בכדי שיוכל להמשיך ולהתענות, ולא להיפך.

לפועל רואים אנו –
שחשיבות עצם התענית
גדולה יותר מאשר
העבודה הרוחנית של
יום הכיפורים, שהרי מי
שהתענית עצמה גורמת
לו לחלישות הגוף עד כדי
כך שאינו יכול להתפלל
ולהתעסק בעבודת היום,
פטרינן ליה מתפילות
ועבודת היום בכדי שיוכל
להמשיך ולהתענות, ולא
להיפך

והדבר צריך עיון – דהרי אם עניין התענית והצום הוא רק בכדי שיתנתק האדם מענייני וצרכי הגוף ויתעסק רק בעבודה רוחנית, היה מן הראוי שאדם הנמצא במצב שאין בכוחו לצום ולהתענות בד בבד עם התפילה וההתקרבנות לה', יוצרך לערוך סעודה קלה, על מנת שישבו אליו כוחותיו, ואז יוכל להמשיך בעבודתו בכוחות מחודשים;

דהרי באם העיקר היא העבודה הרוחנית, הנה באם יטעם מעט וישיב את נפשו במאכל ומשקה, יוכל לעבוד את ה' ביתר שאת ולשכוח מגופו, ולעתים דוקא התענית היא המזכרת לו לאדם את קיום הגוף וצרכיו.

ומכך שהדין הוא שהצום והתענית חשובים עד כדי כך, שידחו את התפילה והעבודה הרוחנית אצל מי שאין ביכולתו לקיים שניהם, מכאן ראייה והוכחה – שהעיקר הוא התענית הקשורה עם הגוף הגשמי; ומה שישנה הדגשה כה עיקרית על הצום והתענית, מלמדנו שאין הצום והתענית רק תנאי הגורם שיוכל האדם לשכוח מענייני הגוף, כי אם להיפך – שהצום והתענית עניינם להמשיך קדושה מיוחדת בגוף עצמו, כדלקמן.

בגוף הגשמי יורגש שהרוחניות היא העיקר

הביאור בזה:

התרוממות וקדושה אמיתית אין פירושם – שכחה מענייני הגוף והתעסקות אך ורק בענייני הנשמה, כי אם להיפך – המשכת קדושה לענייני הגוף והעולם עצמם, לגלות בהם עצמם קדושה, על ידי שיעברו בכוחם את הקב"ה; דבעת שמקיימים איזו מצוה באמצעות הגוף הגשמי, הרי באותה שעה מתעלה ומתרומם הגוף הגשמי ונמשכת בו קדושה, ועד"ז גם העניינים הגשמיים המסייעים לקיום המצוה.

דאף שהעניינים הגשמיים מצד עצמם נראה שהם מציאות נפרדת מקדושת השי"ת, הנה על ידי השימוש בהם לקדושה, שמקיימים בכוחם תורה ומצוות, מתעלים ומתרוממים עניינים

אלו, עד שבהם עצמם ניכרת האמת שהם אינם אלא כלי לעבודת ה' הרוחנית, לקיום התורה והמצוות.

וכן הוא בגוף האדם, אשר אף שמצד עצמו נראה הוא למציאות בפני עצמה, מציאות גשמית המנותקת מהקדושה – הנה על ידי שמשמשים בכוחו של הגוף לעבודת הבורא, מגלים שכל עניינו של הגוף עצמו הוא להיות 'כלי' שעל ידו מקיימים את מצוות הקב"ה.

ועל-פי זה יובן מדוע עיקר עניינה של עבודת יום הכיפורים הוא הצום והתענית:

האכילה והשתיה הם העניין היסודי עליו עומדים חיי הגוף, וההדגשה בהתנזרות מן האכילה והשתיה ביום הכיפורים היא – שיורגש בגוף הגשמי שהרוחניות והנשמה הם העיקר, ולא ענייני הגוף – הגברת הרוחניות על הגשמיות;

ועל-ידי זה, ניתן הכוח לעבודה עם העניינים הגשמיים עצמם, לרוממם ולהכלילם ברוחניות – על-ידי המשכת הקדושה בהם בחיי היום-יום שלאחר יום הכיפורים.

ונמצא, שאף גוף התענית דיום הכיפורים מטרתו היא לרומם את גשמיות הגוף וענייניו – ורק שלאחרי יום הכיפורים, העבודה היא שהאדם יאכל וישתה ויקיים את גופו כראוי וישתמש בכוח זה לקיום התורה ומצוות, ואילו ביום הכיפורים הוא על-ידי מניעת האכילה ושתיה, שאז מורגש אצלו בגלוי שעיקר ענינו – גם של חיי הגוף שלו, היא הרוחניות, שלשמה קיים גם הגוף הגשמי.

שואלין ודורשין

עיונים וביאורים בענייני המועד

הקב"ה מטהר את ישראל!

מה החידוש בדברי רבי עקיבא ש"אביכם שבשמים" הוא ה"מטהר אתכם"? / מדוע צריך רבי עקיבא להוכיח דבריו מכתובים ביחזקאל ובירמיה, כשמפורש בחומש: "לפני ה' תטהרו"? / ביאור מחודש בדברי רבי עקיבא, דאתי לחדש ביסוד וסיבת כפרת יום הכיפורים

"הקב"ה מטהר את ישראל" – מה חידוש יש בזה?

ראשית, צריך להבין – מה חידוש יש בכך ש"אביכם שבשמים" הוא ה"מטהר אתכם"? הלא פשיטא שהקב"ה הוא המטהר את ישראל, וכמפורש בכמה וכמה פסוקים בתורה ונ"ך!

ובפרט, בהיות דבריו אלו בהמשך אחד לדברי רבי אלעזר בן עזריה, המביא את הכתוב⁴ "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" – דכיון שכבר בדברי ראב"ע מודגש

א.

תנינן בסוף יומא: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין [ו]מי מטהר אתכם – אביכם שבשמים. שנאמר¹ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר² מקוה ישראל ה'³ מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל". ולכאורה, דורשים דברי רבי עקיבא אלו ביאור:

דבירושלמי וברי"ף ובע"י הוא ככפנים. וראה שינויי נוסחאות במשניות שם.

(4) אחרי טז, ל.

(1) יחזקאל לו, כה.

(2) ירמיה יז, יג.

(3) במשניות ליתא תיבת "ה'". והוא כהפסוק בירמיה יד, ח. וראה על הגליון בש"ס (פה, ב) שמציין

שטהרת יום הכיפורים היא "לפני ה'", היינו, שהקב"ה הוא המכפר חטאיהם של ישראל – מה בא רבי עקיבא להוסיף על מה שידעינן כבר מדברי ראב"ע?

עוד צריך להבין – מילתא דתמיהא ביותר: מדוע צריך רבי עקיבא להביא ממרחק לחמו, ולהוכיח דבריו מכתובים ביחזקאל ובירמיה, בעוד שהכתוב "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' טהה"ו הוא פסוק מפורש בחומש (והובא בדברי ראב"ע, כנ"ל)?

ואדרבה: דוקא בפסוק זה נזכרו בפירוש ב' הפרטים שבדברי רבי עקיבא: א) "לפני מי אתם מטהרין" – "לפני ה' טהה"ו"; ב) "מי מטהר אתכם" – "יכפר גו' לטהר אתכם" (משא"כ בכתובים שמביא רבי עקיבא)!

ב.

והנה, בהשקפה ראשונה אפשר היה לבאר, שדברי רבי עקיבא כאן באו לאיפלוגי על ראב"ע:

דהנה, מן הפסוק "מכל חטאתיכם לפני ה' טהה"ו דורש ראב"ע: "עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו".

ואפשר לומר, שרבי עקיבא פליג על כך,

וסבירא ליה שאף באם לא ריצה את חבירו, מכפר לו יום הכיפורים עליהם. דגם כפרת העבירות שבין אדם לחבירו, תלויה אך ורק ב"אביכם שבשמים" וולכן גם לא הביא ראייתו מן הפסוק "לפני ה' טהה"ו", מאחר וממנו מוכיח ראב"ע את שיטתו].

אך זה אינו – מאחר ומהלשון "אמר רבי עקיבא" ולא "רבי עקיבא אומר" מובן⁵, שרבי עקיבא אתי רק להוסיף על דברי ראב"ע ולא לאיפלוגי עליו⁶.

עוד היה אפשר לומר – שרבי עקיבא בא להדגיש (כהוספה על דברי ראב"ע), דאף שכפרת העבירות שבין אדם לחבירו תלויה בריצוי חבירו, צריך בנוסף לכך גם לטהרה וכפרה על-ידי "אביכם שבשמים".

אך גם זה אינו – מאחר ומילתא דפשיטא היא. וכפי שנתבאר בכמה מקומות, שגם המצוות שבין אדם לחבירו, בעיקרן הן מצוות שבין אדם למקום⁷ – מאחר וגם קיום מצוות אלו צריך להיות משום שהם ציווי ה'⁸; וממילא מובן, שגם לאחר שמרצה את חבירו, הרי בזה מתקן רק חלק המצוה הקשור עם חבירו, ובכדי שיהיה טהור לגמרי (גם מצד שעבר בזה על ציווי ה'), מוכרח הוא לבוא לידי טהרת הקב"ה.

וכמודגש כבר גם בדברי ראב"ע גופיה: "עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה כו'". כלומר, גם לאחר

תלויות זב"ז].

(7) ראה פר"ח סי' תרו בשם מוה"ר ש גארמיזאן (ובעץ יוסף לע"י מפרש כן דברי הר"ף שבהערה הקודמת): "שהעבירה שבין אדם לחבירו יש בה חלק למקום... וכ"ז שלא הרצה את חבירו אפילו מה שבין אדם למקום אינו מכפר".

(8) ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 670 ואילך. ח"ג ע' 889 ואילך. ובכ"מ.

(5) ראה שדי חמד כללים (ח"א עמ' מט וח"ז ע' א'תעה). וש"נ.

(6) ועפ"ז צ"ע במ"ש ברי"ף לע"י שם, דראב"ע ור"ע פליגי במי שיש לו עבירות שבין אדם לחבירו ולא ריצה את חבירו האם מעכב הכפרה על עבירות שבין אדם למקום נוסף על העיקר, שמפשטות הל' דראב"ע משמע שהכפרה על עבירות שבין אדם למקום והכפרה על עבירות שבין אדם לחבירו אינן

וכיון שכן, צריכים אנו עדיין לביאור –
מה אתי רבי עקיבא להוסיף ולחדש בדבריו.

ריצוי חבירו צריך עדיין לבוא לידי כפרת יום
הכיפורים, הנעשית על-ידי הקב"ה.

סיבת הכפרה – מעלתם של ישראל

איש ישראל, בלא כל חילוק מהו מעמדו
ומצבו בעבודת ה'. וכאמרם ז"ל¹¹ דאפילו
בעת שחטאו – בני הם.

ונמצא, שסיבת הכפרה אינה מצד מעלת
וקדושת היום, ואף לא מצד עבודתם הנעלית
של ישראל בו – אלא מצד מעלתם של
ישראל בפני עצמם¹². ומה שכפרה זו היא
ביום הכיפורים דוקא, היינו משום שאז באה
מעלתם של ישראל בגילוי, ולכן מכפר בו
אביהם הקב"ה את עוונותיהם¹³.

ד.

כיסוד ומקור לחידושו זה, מביא רבי
עקיבא את הכתוב "וזרקתי עליכם מים
טהורים גו"¹⁴:

דהנה, מן הפסוק "וזרקתי עליכם מים
טהורים גו"¹⁵ – שמדובר בו אודות זמן
הגאולה דלעתיד – מוכח, שטהרת וכפרת
ישראל על-ידי הקב"ה ("וזרקתי כו'
וטהרתם") אינה תלויה ביום הכיפורים דוקא,
אלא יכולה להיות בכל זמן שהוא; וכיון שכן
מובן, שאף טהרת ישראל ביום הכיפורים –
אינה רק מצד מעלת היום, אלא (בעיקר) מצד
מעלתם של ישראל.

ג.

ויש לומר הביאור בזה:

דהנה, מדברי ראב"ע כאן למדנו רק את
עצם העניין שיום הכיפורים מכפר, אך עדיין
אינו מבורר מהי סיבת הכפרה. ובפשטות
נאמר, דהכפרה היא מצד מעלת וקדושת
היום דיום הכיפורים.

ובזה אתי רבי עקיבא לחדש, שסיבת
הכפרה אינה (רק) מצד מעלת וקדושת
היום⁹, אלא מצד מעלתם של ישראל. וזהו
שאומר: "אשריכם ישראל" – הסיבה לכך
שמכפר הקב"ה על חטאי ישראל, היא מצד
מעלתם וחיבתם.

אמנם, בזה גופא היה אפשר לומר, שאף
מעלת ישראל תלויה סוף סוף ביום הכיפורים
– דמעלתם (המביאה את הכפרה) היא מצד
שביום הכיפורים נמצאים הם במעמד ומצב
קדוש ומיוחד; ולזאת מדייק רבי עקיבא,
שמעלתם של ישראל היא בהיותם בנים
למקום – ("מי מטהר אתכם") אביכם
שבשמים¹⁰:

מה שישראל הינם בנים למקום, היא
מעלה עצמית בהם – דקיימת היא אצל כל

(12) וכשצריך לתשובה – י"ל שזהו ע"ד ביאור
הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) בנוגע למקרים ש"כופין
אותו עד שיאמר רוצה אני" – דמצד עצמו, רוצה
היהודי לקיים כל המצוות, ומה ש"כופין אותו", הוא
רק בכדי לבטל את האונס שמבחוץ שתקפו.
(13) ראה גם לעיל עמ' קסג ואילך.

(9) ראה גם ר"ף לע"י שם.

(10) ראה עד"ז בלחם שמים (להעב"ץ) יומא כאן
(הובא ב'ליקוטים' למשניות כאן).

(11) ראה קידושין לו, א. ספרי האזינו לב, ה (ושם
משמע דגם ר"י הודה לר"מ). במדב"ר פ"ב, טו.
ועוד.

דעת רצון – אין בו ראייה גמורה עדיין שסיבת הטהרה היא מעלתם של ישראל. דאפשר לומר, שבדומה ליום הכיפורים הוי גם כפרה זו מצד מעלת הזמן, ולא מצד מעלת ישראל גרידא.

ולזאת מביא רבי עקיבא הוכחה נוספת מן הפסוק "מקוה ישראל ה'" – שבו המדובר: (א) לא בזמן של עת רצון – וממילא מובן, שהכפרה היא מצד מעלת ישראל ולא מצד מעלת הזמן; (ב) גם בעת שהיו ישראל במצב שלא כדבעי – דמכך מובן, שהכפרה היא מצד מעלתם העצמית הקיימת תמיד, גם בעת שמצבם אינו כדבעי¹⁶.

ובנוסף לכך: כהקדמה לפסוק זה אומר הנביא¹⁴ – "לא למענכם אני עושה בית ישראל גו". כלומר, טהרה זו שתהיה לעתיד אינה מצד עילוי עבודתם של ישראל, דלכך, גם אם יהיו במעמד ומצב בלתי ראוי יקויים בהם "וזרקתי גו' וטהרתם". ומכאן, שסיבת הכפרה היא – מעלתם העצמית של ישראל בהיותם בנים למקום, שקיימת היא תמיד, בכל זמן ובכל מצב.

אלא, שבראייה זו אין די, וצריך לראיה הנוספת – "ואומר¹⁵, מקוה ישראל ה'":

דהנה, כיון שהפסוק "וזרקתי גו'" מדבר אודות זמן הגאולה דלעתיד, שזהו זמן מיוחד

'הזאה' ו'טבילה' בטהרת הקב"ה לישראל

החילוק בין הזאה לטבילה הוא (על-דרך החילוק שביניהם כפי שהוא בפשטות) – דהזאה היא "על-ידי אחר" המזה עליו¹⁸ – (על-פי פנימיות) היינו, שמצבו נחות במאוד עד שאין אפשר לו לבוא בכוחות עצמו ובעבודתו לידי טהרה, וטהרתו היא על-ידי הקב"ה בלבד; משא"כ טבילה היא "על-ידי עצמו" – והיינו, שפעולת הטהרה היא גם בכוח עצמו ובעבודתו.

וזהו גם מה שעבור טומאת מת דרושה הזאה דוקא: 'טמא מת' (על-פי תוכנו הפנימי) היינו שהוא בשפל המדרגה, ר"ל. כי עניין החיות הוא בדביקות האדם בה' ("ואתם¹⁹ הדבקים בה' אלוקיים – חיים גו'"), ו'מיתה' היא כאשר אין קיים אצל

ה.

אלא שלפי זה דרוש ביאור לאידך גיסא, דהוה ליה לרבי עקיבא להביא את הפסוק ד"מקוה ישראל ה'" בלבד, ומה טעם הביא גם את הפסוק הראשון?

ויש לבאר, שמצד תוכן הכתוב, הוי עיקר הראיה מן הפסוק הראשון ("וזרקתי גו'"):

דהנה, בכתובים אלו מדובר אודות ב' אופני טהרה שעל-ידי הקב"ה: "וזרקתי עליכם כו'" – בדוגמת הטהרה שעל-ידי הזאה ("וזרקתי"); ו"מקוה ישראל" – טהרה שהיא בדוגמת הטבילה במקוה¹⁷.

ובמשמעות הדבר יש לומר:

(16) ראה ג"כ לחם שמים שם.

(17) ראה גם חדא"ג מהרש"א כאן.

(18) חדא"ג שם.

(19) ואתחנן ד, ד.

(14) יחזקאל שם, כב.

(15) דלשון "ואומר" משמע שהראיה הראשונה

אינה מספקת, ובלי' הש"ס (ברכות סג, א. ושי"נ): "מאי ואומר".

דהנה, מה שאומר רבי עקיבא "מה מקוה מטהר את הטמאים", הוא ייתור לשון לכאורה, והוה ליה למימר "מה מקוה מטהר (אף הקב"ה כו') ותו לא?

ויש לבאר, שבזה מרמז דין הטהרה מ'מקצת טומאה'²⁰: דגם כאשר הטובל טמא בשני מיני טומאה, שהאחת נטהרת בטבילה והחמורה יותר אין הטבילה מועלת לה – הנה אף שנשאר בטומאתו החמורה, מסייעת הטבילה להסיר ממנו את הטומאה הקלה עכ"פ. וזהו "מטהר את הטמאים"²¹ – דמטהר אף את מי שנשאר טמא (בטומאה החמורה) גם לאחר הטבילה.

ובזה מדגיש רבי עקיבא, דכשם ש"מקוה מטהר את הטמאים" כך "הקב"ה מטהר את ישראל" – והיינו, דגם בטהרת וכפרת ישראל שהיא באופן ד'טבילה', שהאדם עצמו עושה תשובה (כמבואר לעיל), הנה גם באם עושה האדם רק "מקצת תשובה"²², וישנם אצלו עניינים שעדיין לא שב עליהם, מקבל הקב"ה את תשובתו²³.

והטעם לזה – "הקב"ה מטהר את ישראל":

באם היתה סיבת הטהרה רק משום מעלת עבודתם של ישראל, אזי אין מקום באמת שתהיה כפרה בתשובה כזו, מאחר והאדם עדיין מלוכלך בחטאים (שלא שב עליהם עדיין) ואין הוא ראוי לכפרה; אך כיון שגם טהרה זו (באופן של מקוה)

(בגילוי) עניין הדביקות בה' כלל; וכיון שכן, טהרתו היא באופן ד'הזאה' ("וזרקתי גו"), על ידי הקב"ה בלבד;

כלומר: הסיבה לכך שהקב"ה מטהרו, אינה מצד מעלת עבודתו (דהרי הוא נמצא בשפל המדרגה), אלא מצד מעלתו העצמית בלבד, דבכל מעמד ומצב בו יהיה – בנו של הקב"ה הוא.

ונמצא, שתוכן עניין הטהרה המבואר בכתוב "וזרקתי גו", היא הטהרה שמצד מעלתם העצמית של ישראל. וכיון שהביא רבי עקיבא ראיותיו בכדי להוכיח שטהרת ישראל היא מצד מעלתם העצמית, שאינה תלויה בזמן מסוים או במצבם בעבודת ה' – לכן, ראייתו הראשונה והעיקרית היא מן הפסוק "וזרקתי גו", אשר תוכנו עוסק באופן טהרה זה.

ורק מפני שכתוב זה מדבר אודות עת רצון (דזמן הגאולה) – הוצרך להביא גם את הכתוב השני "מקוה ישראל ה'", בכדי להוכיח גם על הטהרה המבוארת בפסוק "וזרקתי גו" שאף היא קיימת בכל זמן, גם לא בזמן דעת רצון (כנזכר לעיל).

1.

ויש להוסיף, דגם בטהרה שבדוגמת הטבילה (תוכן הכתוב "מקוה ישראל ה'"), ישנו מעין אופן הטהרה שמצד מעלתם העצמית של ישראל:

(20) משנה ספ"ג דברכות.

(21) ראה עד"ז ברי"ף לע"י כאן. וראה גם לחם שמים שם.

(22) אבל להעיר מאגרת התשובה (בספר התניא) פ"א: "שיגמור בלבו כו' ולא יעבור עוד כו' הן במ"ע והן במל"ת". וראה בזה לקוטי שיחות ח"ט ע' 394

הערה 20, וחל"ב ע' 8.

(23) ועפ"ז יובן ההמשך של דברי ר"ע לדרשת ראב"ע שיוהכ"פ מכפר על עבירות שבין אדם למקום גם (כשעדיין יש לו עבירות אחרות) כשלא נתכפר לו על עבירות שבין אדם לחבירו (כפשטות דברי ראב"ע וכנ"ל הערה 6).

וזהו מה שמחדש רבי עקיבא "מה מקוה
כו' אף הקב"ה מטהר את ישראל" – דגם
הטהרה באופן של מקוה באה מצד זה
ש"הקב"ה מטהר את ישראל"²⁴.

תלויה ב"הקב"ה", המכפר עוונות ישראל
מצד מעלתם העצמית הקיימת תמיד –
לכן, שייך שתתקבל התשובה בכל הזמנים
ובכל המצבים, גם כאשר מלוכלך בעניינים
הדורשים תיקון ותשובה עדיין.

במקוה נטהר האדם (לא רק לפי ערך העבודה
והתשובה שלו, כ"א) "כגר המתגייר" – שנעשה
מציאות חדשה, עי"ז ש"הקב"ה מטהר את ישראל".

24) ועפ"ז יש לבאר מה שדימו הטבילה דערב
יוהכ"פ (להדיעה שהיא משום תשובה) "כגר
המתגייר" (שו"ע רבינו הזקן סתר"ו סי"ב – ע"פ
המהרי"ל (הובא בד"מ שם)) – כי ע"י הטבילה

חידושי סוגיות

בסוגיות המועד בש"ס ורמב"ם

גדר הכפרה והתשובה דיוהכ"פ

יקדים דלהרמב"ם ע"כ צריך לחלק בין שעיר לכפרת היום / יכריח דלהרמב"ם ב' סוגי כפרה איכא / יבאר מהות ב' אופני הכפרה שברמב"ם, כפרה על מעשה האיסור וכפרה על הגברא / יסיק דאף בהתשובה איכא ב' אופנים אם הוא רק תנאי שלא יהי' אינו שב או דבעינן לתשובה ממש / מיישב שי' הרמב"ם בכפרת שעיר, ועפ"ז יבאר מחלוקת רבי ורבנן / דין כפרת מבעטים בזמן הבית

יקדים דלהרמב"ם ע"כ צריך לחלק בין שעיר לכפרת היום

מכפר", ולרבנן "דיוהכ"פ אינו מכפר אלא לשבים". ואמרינן ע"ז בגמרא, דלרבי אף בחמורות מכפר בלא תשובה, ולרבנן דאמרי דיוהכ"פ אין מכפר אלא על השבים אז ללא תשובה אף בקלות אינו מתכפר. וא"כ שיטת הרמב"ם הוא דלא כמאן, וממ"נ אם עשה תשובה אזי מכפר אף על החמורות, ואם לא עשה תשובה אזי לרבי יכפר על הכל ולרבנן אינו מכפר אף על הקלות, ומניין שעל הקלות יכפר אף בלא תשובה.

ובדברי הרמב"ם גופא צ"ע, דהא הרמב"ם עצמו פסק כבר כרבנן בהלכה זו דהכפרה תלוי' בתשובה, וכ"ה בהלכה

א.

גבי הכפרה דשעיר המשתלח, כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"א ה"ב): שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודה לו בין שלא הודה לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה¹ תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות.

ובכס"מ על אתר הקשה דאיתא בגמרא בשבועות (יב, סע"ב ואילך) דאיפליגו רבי ורבנן, לדעת רבי ש"על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים

(1) וי"ג (בכ"י ודפוסי רמב"ם) "שעשה תשובה" – ראה ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד).

ונראה כך מלשון הרמב"ם גופא, דהא דפסק כרבנן מיירי התם בכפרה דעיצומו של יום, ובזה פסק דאינו מכפר אלא לשבים³, ואילו בכפרת שעיר כתב דיכפר אף בלא תשובה⁴ על הקלות.

אמנם הא גופא צריך עיון גדול מהיכי תיתי לחלק בין כפרת שעיר לכפרת עיצומו של יום. ובכפרת שעיר גופא צ"ב הא שאי"צ תשובה⁵ על עבירות קלות.

שלאח"ז (ה"ג) שכתב "עצמו של יוה"כ מכפר לשבים". וא"כ מנ"ל להרמב"ם לחדש דבקלות מתכפר אף בלא תשובה.

ובפשטות יש לומר, דלהרמב"ם תרי מיני כפרה איכא. וכפרת "שעיר המשתלח" אינה ממין הכפרה ד"עצמו של יוה"כ" שבה איפליגו רבי ורבנן, וב' כפרות נפרדות הם², ופלוגתת רבי ורבנן הוא רק לענין הכפרה דעיצומו של יום.

יכריח דלהרמב"ם ב' סוגי כפרה איכא

וזה תמוה, הא להרמב"ם איכא גם כפרה שע"י עיצומו של יום ד"עצמו של יום הכיפורים מכפר לשבים", וא"כ מהו שכתב דהאידנא איכא רק כפרה שע"י תשובה. ובפשטות הי' נראה דמ"ש "אין שם אלא

ב.

ובהקדים, דהנה הרמב"ם בהלכה הנ"ל, כתב "בזמן הזה" שאין ביהמ"ק קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה כו", והיינו דבזה"ז איכא רק כפרה ע"י תשובה.

ומשמע שהשעיר הוא הוא המכפר, אלא שצריך להיות, בנוגע לחמורות, גם תשובה.

(5) וראה בהכרח דברי הרמב"ם – לח"מ לרמב"ם שם. תוספת יוה"כ פ' (ד"ה ולענ"ד) וגבורת ארי (ד"ה ועל החמורות) ליומא פה, ב. מנ"ח מצוה שסד קרוב לסופה. ובכו"כ מפרשי הרמב"ם.

(6) בירושלמי יומא פ"ח סה"י (ועד"ז בירושלמי שבועות פ"א ה"ו) אע"פ שלא עשה תשובה. ובכו"כ מפרשים שמכאן מקור הרמב"ם דהשעיר מכפר על הקלות אף בלא עשה תשובה³. אבל צ"ע החילוק בין שעיר המשתלח ליוה"כ פ' שבזה כתב שמכפר רק לשבים. וראה שירי קרבן לירושלמי שבועות שם. ועוד.

(7) בכמה גירסאות דהרמב"ם (ראה רמב"ם הנ"ל הערה 1): בזמן שאין בית המקדש, וליתא תיבת "הזה".

(2) להעיר מחידושי הרשב"א שבועות שם ד"ה קשיא אשמעתין.

(3) כמבואר בלח"מ כאן ה"ג. וראה גם כס"מ שם ד"ה ועצמו. ועוד.

(4) בחבור התשובה להמאירי (משיב נפש מאמר ב פ"ג) "ומה שאמרו בקצת מקומות שמכפר על הקלות אף בלא תשובה, ביאור - אע"פ שלא התעורר תכלית הערה עד שיבא ממנה לידי תשובה גמורה". אבל לא נרמז לכאורה מזה ברמב"ם, ואדרבא כותב "אבל אם לא עשה תשובה . . מכפר לו . . על הקלות". והמאירי לשיטתו ש"שעיר הוא סבת הכפרה והתשובה היא הכפרה" (וכן כ' שם לגבי עצמו של יום הכפורים ויסוריין ומיתה ד"כלם הערה המגעת לו באי זה מאלו והכל סבת התשובה והיא הכפרה"). אבל ברמב"ם מפורש "שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות כו' והוא שעשה תשובה".

(ב) ואף שדעת הרמב"ם אינה מתאימה עם מ"ש בירושלמי שם בנוגע לל"ת, דהרי בירושלמי חילק בין עשה ול"ת, משא"כ להרמב"ם – ראה כס"מ כאן ה"ב ד"ה ומה הן – י"ל שבפרט זה (מה הן הקלות והחמורות) פסק הרמב"ם כתנא ביומא (פ"ו, רע"א).

(א) ולהעיר גם ממשנ"ת בחסידות ע"ד שעיר המשתלח – מאמרי רבינו הזקן פרשיות ח"ב ע' תתכח; דרמ"צ (קיא, ב): ולא הי' בא לכפר החטא ממש רק להסיר הקטרוגים כו'.

תשובה" רצונו לומר דמיירי הכא רק לענין כפרות הבאות ע"י מעשה האדם, שאחר החורבן אין עוד כפרה התלוי' במעשה האדם ע"י עבודה וכיו"ב מלבד כפרה שע"י תשובה. מיהו ודאי ישנה גם כפרה שע"י עצמו של יום.

אלא שצ"ב, דאי נימא כוונתו כנ"ל דבזה"ז ליתא כפרה שיש בה מעשה אדם מלבד תשובה, אמאי לא כתב בפירוש בלשון "אין לו להאדם אלא תשובה" (שאז היתה משמעות הלשון, דרך בדברים התלויים

במעשה אדם אין עוד כפרה מלבד תשובה, מיהו עדיין איכא כפרת עצמו של יום). ולשונו "אין שם אלא כו" נראה יותר דליתא כלל⁸ שום סוג אחר דכפרה בזה"ז⁹.

ועפ"י הנ"ל אתי שפיר, דבתחילת דבריו קאי בסוג אחד דכפרה, ודוקא על כפרה זו דמיירי בה התם אמר דאינה בזה"ז כלל אלא ע"י תשובה (כי סוג כפרה זו אכן אינה אף לא ע"י עצמו של יום). ומ"ש לאח"ז דעצמו של יום"כ מכפר הוא בסוג אחר דכפרה שלא קאי ב' מקודם.

יבאר מהות ב' אופני הכפרה שברמב"ם, כפרה על מעשה האיסור וכפרה על הגברא

ג.

וביאור הענין, דבגדר כפרה איכא למימר ב' אופנים, דאפשר לומר שהוא לכפר את העבירות עצמן, היינו החפצא דמעשים האסורים, וממילא נמחל להאדם, או אפ"ל שהכפרה מכפרת על הגברא עושה האיסור, כלומר שהכפרה מעלה את האדם מהחטאים וממילא מתכפר לו.

ובזה יש לבאר שיטת הרמב"ם, דס"ל שב' סוגי הכפרה הנ"ל תרומיהו קושטא נינהו, ואלו הם ב' מיני הכפרות שמנה כאן.

ועפ"י י"ל, דבהלכה ג' מיירי הרמב"ם בכפרה המכפרת על המעשה עצמו, וכלשונו כאן ד"תשובה מכפרת על כל העבירות",

וזהו שהדגיש דבזמן הזה "אין שם אלא תשובה" פירוש דכפרה זו המכפרת על החפצא דהאיסור ליכא בזה"ז אלא רק ע"י קיום מצות התשובה, דהא א"א לעבודה אחרת ע"י מעשה האדם, שאין לנו מזבח.

ואף גבי עבודת השעיר (בהלכה ב') הדגיש דהוא "מכפר על כל עבירות שבתורה", היינו על המעשה האסור עצמו.

ובהמשך ההלכה מביא הרמב"ם אופן חדש דכפרה, שאיכא אף בזה"ז ואינו תלוי במעשה האדם, והוא ע"י "עיצומו של יום הכיפורים", דע"יז איכא כפרה בהגברא.

(ובזה מחזור מה שגבי זמן הבית לא נצרך להזכיר אף הכפרה דעיצומו של יום,

⁸ דעצמו של יום הכפורים גופא הוא המכפר.

⁹ וי"ל דשאני יסורין שצריכים ביחד עם התשובה לכפר על כריתות ומיתות ב"ד, ועד"ז מיתה על עון חילול השם (שברמב"ם שם ה"ד) – שהם אינם בגדר מכפרים (כמו התשובה) כ"א "גומרין לו הכפרה", "אינו מתכפר לו כפרה גמורה" (לשון הרמב"ם שם). ועד"ז מ"ש המאירי (הנ"ל הערה 4). וראה אגרת התשובה פ"א.

(8) ראה מפרשי היר בתחלתו.

(9) ופשיטא שאין לומר דלדעת הרמב"ם אין מכפר אלא תשובה, משא"כ יוה"כ פ' אינו בגדר מכפר, ורק שהתשובה מכפרת ביום הכפורים בלבד (וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז) – כי זהו היפך פשטות לשון הרמב"ם "ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים" (וכן בריש הלכה ד' א"ע"פ שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר"), שמשמעו

המכפרת אף על העבירות עצמן, ו"בכלל מאתיים מנה").

אף שישנה גם אז¹⁰ לכמה שיטות¹¹, דהא אז איכא כפרה גדולה מזו ע"י עבודת השעיר

סיק דאף בהתשובה איכא ב' אופנים אם הוא רק תנאי שלא יהיה אינו שב או דבעינן לתשובה ממש

בה כדי להסיר דבר המעכב. כלומר שאין נצרך לכפרה זו מציאות דתשובה באופן חיובי (שאז בעי למהוי תשובה בכל דיני'), רק בעינן לשלול שלא יהי' כאן דבר שהוא היפך התשובה, שלא יהי' מאלו המבעטים בכפרתם ואינם מאמינים בה כלל, דאז א"א שיתכפר לאדם זה כיון דהאדם עצמו מנגד לכפרתו, ו"אין קטיגור נעשה סניגור" (ר"ה כו, א. ושל"נ), ולהסיר דבר המעכב צריך שיהי' "שב" לה' בכללותו¹³, אף שלא קיים כל מצוות התשובה כדינה.

(וע"ד מה שפסק בהל' שגגות (פ"ג ה"י¹⁴), ד"אין יוה"כ ולא החטאת ולא אשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אבל המבעט בהן אינן מכפרין גו'¹⁵. היינו ד"שבים" אין פירושו שעשו מצות תשובה כדינה, כ"א רק אלו "המאמינים כו'", דהא לא כ' כאן "השבים והמאמינים כו'"¹⁶ דנאמר שהם ב' ענינים, אלא הדגיש דגדר "השבים"

ד.

אמנם, אף בסוג הב' דכפרה (שעל הגברא לבד), זקוקים אנו ג"כ לענין התשובה. אלא שהוא אופן אחר בתשובה, כדלהלן.

ובהקדם דיש לדייק בלשון הרמב"ם מה ששינה לומר גבי עיצומו של יום ד"מכפר לשבים", ולא כתב "עם התשובה"¹², משא"כ גבי התשובה שצ"ל עם כפרת השעיר כ' ד"הוא שעשה תשובה". היינו שאף בהתשובה עצמה, הנה גבי עיצומו של יום הדגיש הגברא שצ"ל "שב", וגבי כפרת השעיר דייק להדגיש החפצא דמעשה התשובה.

ויש לומר בזה, דבהתשובה הנצרכת לכפרת היום, אין כוונתו לתשובה שלימה על חטאיו כמצותה, בכל הגדרים והתנאים שבוזה (כפי שהאריך לבארם בפרק ב' מהל' תשובה), אלא הכא מיירי רק בתשובה המועטת שדי

ותשובה עם כל א". ולהעיר שבהלכה ד' לא העתיק הרמב"ם לשון זה דהברייתא וראה לקמן הערה 23. (13) משא"כ "שב מדיעתו" שבחולין ה, ריש ע"ב. ושל"נ.

(14) והוא מכריתות ז, א – כנסמן בכס"מ שם. הובא (לענין יוה"כ פ) ברמ"א ושו"ע רבינו הזקן או"ח סו"ס תרו.

(15) כ"ה ברמב"ם. ואולי צ"ל "אינו מתכפר", או "על המבעט בהן אינן מכפרין".

(16) וכ"ה ברמ"א ושו"ע רבינו הזקן שם.

(10) וכפשטות הפי' בתוספתא סוף יומא (הובא בראשונים ועוד שבהערה הבאה¹⁷): חומר . . ביום הכפורים שאין בשעיר שיום הכפורים מכפר בלא שעיר. וראה ירושלמי יומא פ"ח ה"ז.

(11) ראה הדיעות בזה בתוד"ה דעבד – שבועות יג, א. חי' הרשב"א הריטב"א והר"ן שבועות שם. ובדעת הרמב"ם ראה בהנסמן בהערה 5. ולהעיר גם מדיוק לשון הרמב"ם הל' שגגות פ"ג ה"י – הובא לקמן בפנים סעיף ד (וראה לקמן בפנים).

(12) ע"ד הברייתא דיומא (פו, א) "ארבעה חלוקי כפרה (שא' מהם יוה"כ פ, כהמשך הברייתא) . .

ג) ולכמה מהם (ר"ח, ר"י מיגש, רמב"ן ועוד) הובאה הברייתא בגמ' כאן (יג, ב). וראה רש"י: דתניא חומר . . לא גרסינן לה.

הוא הוא מה שהם "המאמינים"¹⁷ ותו לא).

היינו דבאופן הכפרה שע"י עיצומו של יום, אין התשובה פועלת הכפרה, אלא הוא רק הסרת המונע, דמי שמבעט א"א שיהיה כ"כ יכפר לו (וכמו שביאר הצפ"נ על הרמב"ם (הל' יכוס פ"ד ה"כ) בהא דאף לשיטת רבי דעיצומו של יום מכפר בלא תשובה, מ"מ אמרין דבכרת דיומא עצמו, מי שחילל יוה"כ פ, אין היום מכפר (שכונות שם), דזהו כיון שבאם אין אצלו העינוי דיוה"כ ה"ה מונע מיוה"כ פ לכפר עליו, והוא מגדר דאין קטיגור נעשה סניגור. ועד"ז לדידן י"ל בשיטת הרמב"ם (שפסק כרבנן) שצריך להיות "שב", ע"מ שיוכל היום לכפר).

אמנם בכפרה הנפעלת ע"י עבודת

השעיר, הבאה לכפר על מעשה העבירה, הנה אז צריך למעשה התשובה שע"י האדם (באופן חיובי) ע"מ להוסיף בפעולת הכפרה, ורק ע"י שניהם יתכפר לו.

וזהו שבתחילה הדגיש דבזה"ז שאין מעשה דשעיר, "ואין שם אלא תשובה", דהתם מיירי באופן התשובה בשלימותה המכפר "על כל העבירות", היינו על מעשה העבירה עצמו, ובזה"ז ליכא אלא מעשה דתשובה. משא"כ גבי עצמו של יום כ' דמכפר ל"שבים", היינו דהוא תנאי בהגברא שצ"ל "שב" בכדי לא למנוע הכפרה עליו, אבל לא שהתשובה פועלת את הכפרה. משא"כ בשעיר כ' "והוא שעשה תשובה", היינו שמעשה התשובה מועלת ונזקקת להכפרה עצמה¹⁸.

מיישב שי' הרמב"ם בכפרת שעיר, ועפ"ז יבאר מחלוקת רבי ורבנן

ה.

והנה, מקורו של הרמב"ם לחלק כן בב' סוגי הכפרה, שכפרת שעיר היא על המעשה איסור עצמו, מפורש הוא בהכתובים, דגבי שעיר המשתלח נאמר (אחרי טז, כב) "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם". וכן נאמר בכתוב שלפנ"ז "והתוודה עליו את כל עוונות בני" ואת כל פשעיהם לכל חטאתם

ונתן אותם על ראש השעיר", ואחז"ל (יומא לט, ב¹⁹) דהשעיר "מלבין עוונותיהם של ישראל"²⁰, חזינן דפעולתו היא בכפרה על העבירות עצמן. וזה שהצריכו תשובה הוא רק כצירוף להמעשה דעבודת השעיר שיוכל לכפר על האיסור.

ועפ"ז אתי שפיר מ"ש הרמב"ם גבי כפרת שעיר, דבלא תשובה רק קלות מתכפרות ולא

(18) וגם בכפרה דחטאת ואשם שני תנאים: (א) "אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודה" (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א), (ב) אינם מכפרים "אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט כו'" (רמב"ם הל' שגגות שם). וראה תוס' (שצוין הערה 27) שאפשר להיות "מבעט" גם אם עשה תשובה.

(19) וראה שבת פו, א – במשנה. יל"ש פרשתנו רמז תקעו. ועוד.

(17) להעיר מגבורת ארי שם ד"ה חטאתו ואשם, דחטאת ואשם בלא תשובה נמי מכפרים ומביא ראי' מכריתות שם דלא מוקי לה בשבין ואינן שבין כפשוטו דעשה תשובה כ"א "שבין דאמר יכפר עלי חטאתי שאין שבין דאמר לא תכפר עלי כו'" [אלא שבנוגע לחטאת ואשם אין כן דעת הרמב"ם כי כתב מפורש (הל' תשובה פ"א ה"א) בעלי חטאות כו' אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידיו דברים].

רבי דאי"צ לתשובה. ולזה תמיד מתכפר בלא תשובה, בין קלות בין חמורות. ורק במי שחלל יוהכ"פ עצמו דסתר הכפרה על החטאים שע"י היום ע"י עשיית מעשה האסור כנגד היום עצמו, א"א שיתכפר לו²⁴ (וכן ב"אומר אחטא ויוה"כ מכפר" (יומא פ"ז א))²⁵.

אמנם רבנן ס"ל (וכן נפסק להלכה) כהסברא דלעיל בארוכה, שכפרת היום הוא רק על הגברא, ומי שלא עשה תשובה (והוא בגדר "אינו שב") גם הוא סותר לכפרה, וא"א שיתכפר לו.

ובזה מיושב שפיר שינוי הלשונות בדבריהם, בדברי רבי נאמר "על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה . . יום הכיפורים מכפר" (שבועות שם. יומא פ"ק, ב), משא"כ בדברי רבנן נאמר "ויכול יהא יוה"כ מכפר על שבים ועל שאינם שבים כו' תלמוד לומר כו'". ולכאורה הי' לנו לתמוה מה שינוי בלשונם זה מזה. ולהמבואר לעיל הוא פשוט, דלרבי כפרת היום היא על מעשה העבירות ("על כל עבירות"), ולזה הוצרך לי' להדגיש מה שמכפר אף בלא מעשה

חמורות. דהא בענין זה של כפרה על מעשה האיסור שפיר הסברא נותנת לחלק בחומרת המעשה האסור, דלפי חומרתו הוא כפרתו, ולזה פסק הרמב"ם דרך בחמורות נזקקין להצירוף של מעשה התשובה²¹. משא"כ בקלות²².

אמנם, גבי הכפרה דיוה"כ נא' בכתוב (שם, ל) ד"ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתכם, לפני ה' תטהרו", חזינן דהוא מגדר כפרה על הגברא החוטא, וכזה לא שייך לחלק בחומרת האיסור, דהא אין הכפרה על מעשה האיסור עצמו, ולכך לא חילק הרמב"ם בין חמורות לקלות, דכנ"ל התשובה הנדרשת בסוג כפרה זה אינה ע"מ לסייע בפעולת הכפרה, רק שאי אפשר כלל שיתכפר על הגברא במי שהוא מבעט כו', והסרת המונע הלזה (שלא יהא "אינו שב") מוכרח הוא אף בקלות²³.

ועפ"ז יש לחדש בהא דנחלקו רבי ורבנן גבי הכפרה דעיצומו של יום, די"ל שבזה גופא איפליגו, דרבי סבר שאף עיצומו של יום הוא מסוג כפרה המעולה שגם הוא בא לכפר אף על החטאים עצמם, ועוד סבר

בתחילת ההלכה "יש עבירות שהן מתכפרין לשעתן ויש עבירות שאין מתכפרין כו'". וי"ל שאי"ז מה שיוהכ"פ מכפר על הגברא כ"א שיוהכ"פ בצירוף מעשה התשובה על החטא הי"ז מכפר על הל"ת. ובסגנון אחר: מצד תוקפו של יוהכ"פ התשובה נעלית יותר (ראה רמב"ם שם פ"ב ה"ז. ובארוכה בדרושי חסידות – ראה ס' הליקוטס, דא"ח צמח צדק ערך יוהכ"פ. וש"נ), במילא נתכפר לו חטאו, שעבר על מצות ל"ת. ועצ"ע.

(24) יומא פז, א. וראה צפע"נ שם, שלכן לא תי' בשבועות היכא משכחת לרבי כרת ביוה"כ שהוא באחטא ויוהכ"פ מכפר – כי לשניהם טעם אחד.

(25) וי"ל שזהו גם הטעם בהג' ענינים שרבי אומר שאין יוהכ"פ עצמו מכפר. וראה רש"י שם.

(20) ראה דרושים נחמדים למהר"ם שי"ף שנדפסו לאחר מ"ס חולין (בש"ס ווילנא) ד"ה שיר השירים כחוט השני.

(21) להעיר מגבורת ארי יומא שם (ושאר מקומות שבהערה 5) ששעיר בזמן הבית הוא במקום יסורין בזה"ל לחמורות.

(22) וע"ד החילוק בין עשה – לא זו משם כו' – ול"ת כו' שבברייתא יומא ורמב"ם שבהערה הבאה.

(23) ע"פ כל הנ"ל בפנים י"ל דמ"ש הרמב"ם בה"ד (הברייתא דחלוקי כפרה – יומא פז, א) "עבר על מצות ל"ת כו' ועשה תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר" – הו"ע נוסף בכפרת יוהכ"פ, מה שיוהכ"פ מכפר גם על העבירות נוכלשוננו שם

התשובה ("לא עשה תשובה"), משא"כ רבנן
סברו דכפרת היום מכפרת רק על הגברא,
והוצרכו להדגיש מה שאינו מכפר ל"שאינם
שבים".

דין כפרת מבעטים בזמן הבית

ו.

אמנם לדינא, אף בכפרת שעיר, אדם
המבעט בכפרה ה"ז מעכב. וטעם הדבר,
דהנה, הרשב"א כ' (שבועות שם ד"ה קשיא
אשמעתין) ד"עיקר כפרתו של שעיר המשתלח
משום תוקפו של יוה"כ הוא". ויש לומר שאף
להרמב"ם שחלק עליו, וכן"ל ס"ל דשעיר
ועצמו של יום הם ב' גדרים, מ"מ, אף לדידי'
כפרת השעיר הוא מסובב ממעלת יוה"כ
עצמו, דדוקא אחר שישנה למציאות דכפרת
היום, "ביום הזה יכפר עליכם"²⁹ (כפרה על
הגברא), אז שייך שהשעיר הנעשה ביום זה
יוסיף לכפר גם על מעשי האיסור.

נמצא דמי שהוא מבעט, שלא נתכפר לו
כפרת עיצומו של יום (המכפרת על הגברא),
הפסיד גם כפרת השעיר המסובבת מתוקף
היום³⁰.

ובזה יומתק ויתנרץ לשון הרמב"ם,
שכ' בההלכה הנ"ל בהל' שגגות (פ"ג ה"י)
ד"אין יוה"כ כו' מכפרין אלא על השבים
המאמינים בכפרתן, אבל המבעט . . ביום
הכיפורים אין יוה"כ מכפר עליו", שלכאורה

ויש להוסיף בכ"ז בעומק יותר, דהנה,
בהשקפה ראשונה הי' אפ"ל שהגדר הנ"ל
מה ש"שבים" מוכרח לכפרת הגברא שע"י
היום (להסיר המונע, שלא יהי' "אינו שב"),
זהו דוקא בכפרת היום שהיא על הגברא.
אבל אין זה מעכב בכפרת השעיר, ובמקום
שאי"צ אף לתשובה (כמו בקלות) – יכפר
אף ב"מבעט".

דעיקר גדר מבעט שהוא מונע להכפרה,
הוא רק בכפרת הגברא שיש כאן כפרה לכל
יחיד ויחיד, וא"א שיתכפר לו כשהוא מבעט.
אמנם גדר כפרת השעיר הוא בעוונות כל
ישראל יחדיו, כנ"ל מלשונות הכתובים בזה.
וכן הדגיש הרמב"ם ד"שעיר המשתלח לפי
שהוא כפרה על כל ישראל²⁶. וא"כ, מגדר
כפרת השעיר הסברא נותנת שיועיל בקלות
אף למבעט (משא"כ באשם וקרבן שהוא
כפרה פרטית הנה המבעט אינו מתכפר לו²⁷
אף שהוא כפרה על המעשה, כיון שסותר
לכפרתו)²⁸.

(26) ולא על כל יחיד ויחיד בפ"ע. ולהעיר מתוד"ה
מכפרים זבחים פח, ב בסופו.

(27) רמב"ם הל' שגגות שם. וגם אם עשה תשובה
על החטא (כדברי הרמב"ם בהל' תשובה פ"א ה"א).
וראה תוד"ה דאי (שבועות יג, א) בסופה.

(28) אף שמשמע ברמב"ם שהקרבן כשר (צפע"נ
על הרמב"ם הל' שחיטה פ"ד הי"ד (קו, סע"א).
וראה גם צפע"נ להל' כלאים פ"י הכ"ז (יז, סע"א
ואילך). שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי"ח).

(29) ולהעיר מתו"כ פרשתנו עה"פ (טז, ל) ובקרבן

אהרן שם.

(30) ובאור"א י"ל ש"מבעט" אינו יכול לבטל כפרת
השעיר כלל, כ"א רק כפרת היום בלבד, והנפק"מ של
דין מבעט בזמן הבית הוא רק לענין כפרת יוה"כ על
חייבי אשמות תלוין (ובסיום ההלכה "וכן המבעט
ביום הכפורים כו' לפיכך אם נתחייב באשם תלוי
כו'") – שכפרה זו היא (לא מצד השעיר, אלא) מצד
היום, כדיוק לשון הרמב"ם בהלכה שלפנ"ז (בנוגע
לכפרה זו) "שכל היום מכפר . . אם לא כפר לו יום
הכפורים". ע"ש.

הי' אפשר לתמוה בזה מפני מה הדגיש הא ד"אין יוה"כ מכפר" להמבעט, הא מיירי בזמן הבית דעיקר הכפרה היתה בעבודת השעיר ולא בעיצומו של יום³¹ (וכנ"ל, דאז הי' זה "בכלל מאתים מנה"), והו"ל להדגיש שהשעיר אינו מכפר למבעטים (ולא שהיום אינו מכפר למבעטים).

אמנם להנ"ל מחוור הוא, דאף בזמן הבית הא דאינו מכפר השעיר למבעטים הוא

רק מחמת דתוקף השעיר הוא מכח עיצומו של יום, שרק מטעם זה המבעט אינו מתכפר (ואילו הי' השעיר כפרה לעצמו, הי' המבעט מתכפר, כנ"ל), וזהו שהדגיש אף גבי זמן הבית דא"א שיוה"כ יכפר להמבעט, פירוש דאחר שאי אפשר לו שעיצומו של יום יכפר (כיון שגדר כפרת עיצומו של יום היא כפרה על הגברא, וכזה מבעט מעכב) שוב נאבדה כאן אף זכות השעיר המכפר על המעשים³², ורק המאמינים בכפרתם נתכפרו.

(31) ראה לעיל הערות 10; 11.

(32) עפ"ז נמצא דיש חילוק בסוג מבעט בכפרת יוה"כ פ' כמו שהוא בזמן הבית ובזמן הזה: בזה"ז ד"עצמו של יום הכפורים מכפר" בפ"ע הרי עצמו של יום אינו חל ופועל במילא על האדם, כ"א רק כאשר ישנו אצלו ה"שב" לה' בכללותו עכ"פ; משא"כ בזמן הבית, שהמכפר הוא שעיר

המשתלח, אלא שהוא מצד תוקפו של יוה"כ פ', והיינו שגוף ועצם הכפרה הוא לא מחמת עצמו של יום, כ"א מצד פעולת השעיר. וכזה י"ל שגם אם אין התנועה ד"שב"ה מכפר. ורק כאשר הוא מבעט בכפרתו של יום, שחושב או שאומר שאין יוה"כ פ' מכפר (קטיגור נעשה סניגור), בזה דוקא הוא מבטל תוקפו של יוה"כ פ' בהשעיר. ועצ"ע.

בהל' תשובה שסתם הרמב"ם "לשבין", לפי שצ"ל תשובה בכלל, ששב לה', כנ"ל בפנים).

(ה) ומ"ש הרמב"ם גם שם שאינו מכפר "אלא על השבים המאמינים בכפרתו" – כוונתו שהגדר ד"שב" הוא (דק) מה שמאמין בכפרתו, ולא ששב לה' (משא"כ

פנינים

עניינים קצרים

עיונים וביאורים

מדוע לא ישתמשו ב'בגדי לבן' לשנה הבאה?

בנוגע ל'בגדי לבן' שהיה לובש הכהן-גדול בעבודות הפנים דיום הכיפורים, איתא בגמרא¹:
 "והניחם שם – מלמד שטעונין גניזה"; "אינו עובד בהם פעם שניה לעולם אלא נגנזין במקום
 שיפשוט אותם"².

ולכאורה תמוה, מדוע לא ישוב להשתמש בבגדים אלו בשנה הבאה (כשאר כל בגדי כהן-
 גדול, שאין כל הגבלה בזמן השימוש בהם)?
 ויש לבאר הטעם הפנימי לכך:

עיקר עניינה של עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, הוא עבודת התשובה (כפרת עוונות
 בני ישראל). ומעבודתו זו, נמשך הכוח לכל אחד מישראל לעסוק בעבודת התשובה הפרטית
 שלו.

והנה, מעלתה של עבודת התשובה [אפילו על עבודת הצדיקים] היא בעניין החידוש
 שבה. כלומר, האדם עוקר ומשנה את מציאותו הקודמת, שהיה מלוכלך בחטא, ונעשה
 למציאות חדשה. ועד שיכול לומר על עצמו (כלשון הרמב"ם³): "איני אותו האיש שעשה
 אותם המעשים"! [משא"כ בצדיקים – אף שעולים בעבודתם מדרגה לדרגה, אין בהם מעלת
 החידוש, מאחר ואין זה באופן שמשנים מציאותם למציאות חדשה].

(3) הל' תשובה פ"ב ה"ז.

(1) יומא כד, א.

(2) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ה.

וכיון שאת הכוח לעבודת התשובה מקבלים ישראל מעבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, הרי גם עבודתו היא באופן כזה: כניסת הכהן-גדול לקודש הקדשים, המקום המקודש ביותר – אינה פועלת אצלו רק עליית מדרגה, אלא פועלת התחדשות גמורה במציאותו, וכביכול אינו אותו הכהן-גדול שנכנס אשתקד לפני ולפנים.

וזוהי ההסברה הפנימית בכך שאין הכהן-גדול נכנס לפני ולפנים באותם הבגדים שלבש אשתקד – כי מה שהוא נעשה למציאות חדשה, צריך להתבטא גם בלבושיו – שצריכים להיות בגדים חדשים, לא אותם השייכים לעבודת השנה שעברה.

מהו החטא המיוחד "שחטאנו לפניך ביצר הרע"?

"על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע"

(נוסח הוידי)

אודות נוסח זה ידועה הקושיא⁴: הלא כל החטאים שמפרטים ב"על חטא" הינם על-ידי היצר הרע, ומהו החטא המיוחד עליו אומרים "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע"? ויש לבאר:

אמרו רז"ל⁵ "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". ויש לדייק – שדימו את התורה ל"תבלין" דוקא, שעניינו להיטיב ולתקן המאכל. כלומר: פעולת התורה (ה'תבלין') ביצר הרע – אינה לכלותו ולאבדו, אלא לתקנו, לבררו ולזככו. דלא זו בלבד שלא יהיה מונע לעבודת ה', אלא אדרבה – גם הוא יעבוד את ה'. וכמאמר רז"ל⁶: "(ואהבת גו') בכל לבבך – בשני יצריך", דגם היצר הרע יאהב את ה'.

וזוהו "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" – שלא עסקנו בברורו ותיקונו; כי אף שאת שאר החטאים אפשר שמנענו באמצעות איבוד ו'שבירת' היצר, צריכים אנו עדיין להתוודות על שלא ביררנו ותיקנו את היצר הרע עצמו להפכו לטוב.

מדוע הותר השימוש בבגדי זהב בעבודות שבחוץ?

בעבודות יום הכיפורים הנעשות "בפנים" (בקודש הקדשים), שימש הכהן-גדול בבגדי לבן ולא בבגדיו הרגילים – בגדי זהב. והטעם לכך⁷ – כיון ש"אין קטיגור נעשה סניגור":

(4) ראה של"ה סח, סע"א.

(6) ברכות נד, א (במשנה).

(5) קידושין ל, ב.

(7) ראש השנה כו, א.

הזהב ששימש למעשה העגל, אינו יכול לשמש "סניגור" בכפרת יום הכיפורים.

וצריך להבין – מאי טעמא הוי דין זה רק בעבודות היום הנעשות בפנים? הלא פעולת הכפרה דיום הכיפורים היא גם על-ידי העבודות הנעשות בחוץ, וכיצד ישמש בהם ה'קטיגור' כ'סניגור'?!

הביאור בזה:

פתיחת פרשת עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים, היא בפסוק⁸ "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר גו'". ויש לבאר, דבכך מודגש – שעיקר פעולת הכפרה ביום זה, אינה מצד פרטי העבודות והקרבנות הנעשים בו, אלא – בכניסת הכהן-גדול לקודש הקדשים ("יבוא אהרן אל הקודש"), שהיא העבודה המיוחדת והמיוחדת דיום זה; אלא שבכדי שתהיה הכניסה לקודש הקדשים כראוי – צריך הכהן לקרבנות ועבודות מסוימים, ש"בזאת – יבוא אהרן"⁹.

ובזה מבואר מדוע בעבודות הנעשות בחוץ שימש הכהן בבגדי זהב – כי הזהירות המיוחדת מן החשש ד"אין קטיגור נעשה סניגור", היא דוקא בעבודה המיוחדת הפועלת את הכפרה דיום הכיפורים¹⁰ – כניסת הכהן לקודש הקדשים.

[ולהעיר, שבסדר הכתובים – בא הפסוק "כתונת בד קודש ילבש" (ממנו לומדים שלא ילבש הכהן בגדי זהב), תיכף לאחר הכתוב ד"בזאת יבוא אהרן" [אף שהיה ראוי לכתבו, לכאורה, בראש כל עבודות היום או בסיומן, ולא באמצע פירוט העבודות] – בכדי להדגיש, שהחשש בלבישת הבגדים בא בהמשך ובשייכות ל"בזאת יבוא אהרן", כנ"ל].

(8) אחרי טז, ג.

(9) להעיר מיומא נ, א: במה הוכשר אהרן לבוא אל הקודש בפר כו'.

(10) דהרי לא חיישינן לזה בעבודות שעניינן כפרה שבמשך השנה. כי דוקא בשייכות ליום הכיפורים (שכל עניינו הוא "כיפורים"), צריך לזהירות מיוחדת כו'.

דרוש ואגדה

ביום הכיפורים אין 'רעש'

בכל השנה כולה, כשנכנס הכהן-גדול לקודש, היה לבוש במעיל שבשוליו היו פעמונים, כדי שיהיה "ונשמע קולו בבואו אל הקודש"¹. משא"כ ביום הכיפורים, נכנס הכהן-גדול לקודש הקדשים בבגדי לבן, שלא היו בהם פעמונים².

ויש לעיין בזה – דכיון שבכל השנה "ונשמע קולו" הוא תנאי עיקרי ומעכב בכניסתו לקודש ("ונשמע קולו בבואו אל הקודש" . ולא ימות" – מאי טעמא ביום הכיפורים אין צריך לזה?

ויש לבאר – בדרך הדרוש:

מבואר בתורת החסידות³, דאף שבדרך כלל, עבודת ה' היא באופן ד"לא ברעש ה"⁴, הנה מכל מקום, עבודת בעלי תשובה היא ברעש. כי כיון שבורח הוא מן הרע – מקום המות והטומאה, לכן עבודתו היא ברעש, וכדוגמת הבורח מסכנה, שבורח הוא בזעקה ובקול גדול.

ועל-פי זה יש לבאר, דמה שכניסת הכהן גדול אל הקודש (בכל השנה) היא באופן ד"ונשמע קולו", הרי זה מפני שנכנס הוא כשלוחם של כל ישראל, גם אלו שהם בדרגות נמוכות⁵ – ולכן צריך שיהיה "ונשמע קולו בבואו הקודש" להראות שגם אלו שעבודתם ברעש גדול – הבעלי תשובה, נכנסים עמו.

אך זהו בכל השנה כולה, כשיש מקום לחטאים ועוונות, ר"ל, דאזי יש כאלו שעבודתם היא ברעש, בבריחה מן הרע. אולם ביום הכיפורים, שבו מתגלית בכל אחד מישראל עצם נשמתו, שבה אין פגם דחטאים ועוונות כלל וכלל – אזי נכנס הכהן-גדול אל הקודש בלא רעש, כי אז עומדים כל בני ישראל בתכלית הביטול לקב"ה – "בקול דממה דקה".

ותו"י שם.

(1) תרומה כח, לה.

(3) ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 2 ואילך, ובכ"מ.

(2) אבל להעיר מרש"י יומא (מד, סע"ב) דביוהכ"פ היתה "טבעת" . שמקשקש ומשמיע קול משום ונשמע קולו בבואו וגו'". וראה ר"ח, תוס'

(4) מלכים-א יט, יא.

(5) כמרומו בכך שהפעמונים היו בשולי המעיל.

תשובה למחרת יום הכיפורים?

בדברי קדשו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נ"ע, מביא: פעם למחרת יום הכיפורים נכנסתי אל הוד כ"ק הרה"ק [אביו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] ואשאל אותו: ומה עתה? ויענני: עתה בייחוד צריך לעשות תשובה ("איצטער ערשט דארף מען תשובה טאן").

ולאורה דרוש ביאור בזה – מה עניין תשובה לכאן, לאחר שכבר נתכפרו כל החטאים ביום הכיפורים?

יש לבאר:

בעת שמתעלה האדם לדרגה נעלית יותר, צריך הוא לעבודת תשובה מחודשת. כי ישנם עניינים שלגבי מצבו הקודם לא נחשבו אמנם כחטא וחסרון, אבל לגבי עילוי דרגתו עתה, נחשבים הם לחסרון וחטא, וצריך לתשובה על כך⁷.

[דוגמא לדבר – "תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה"⁸: קודם שהגיע לדרגת "תלמיד חכם" לא היה רבב זה בגדר חסרון אצלו כלל, אך לאחר שהגיע לדרגת "תלמיד חכם" – נעשה זה לחסרון, ושוב אינו יכול להלך עם בגד זה].

ועפ"ז מובן בענייננו – דמצד גודל עילוי מעמדו ומצבו של כל יהודי ביום הכיפורים, נדרשת ממנו למחרת יום הכיפורים עבודת תשובה נעלית יותר – גם ביחס לעניינים כאלו שלגבי מעמדו ומצבו הקודם לא נחשבו לחטא כלל. לכן – "עתה בייחוד צריך לעשות תשובה".

מדוע רק ביוהכ"פ מתירים התפילה עם העבריינים?

"ליל יום הכיפורים... מתירים לכל העבריינים... כדי שנוכל להתפלל עמם באגודה אחת. שאמרו חכמים כל תענית ציבור שאין בה ממושעי ישראל אינו תענית, שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סמני הקטורת"⁹.

וצריך להבין: כיון שעניין צירוף העבריינים אמור אודות "כל תענית ציבור שאין בה ממושעי ישראל" – מאי טעמא עבדינן הכי ביום הכיפורים לבד ולא בשאר תעניות?

יש לבאר, על-פי פנימיות הדברים:

הלשון "אגודה אחת" מורה, שההתאחדות עם ה"עבריינים" היא באופן נעלה ביותר, עד שנחשבים הם כדבר אחד מאוחד עם כלל ישראל. ולכן, כיון שהמדובר כאן ב"עבריינים",

(7) ראה עד"ז תניא פכ"ט (לו, ב).

(8) שבת קיד, א.

(9) שו"ע רבינו הזקן (מטוש"ע) ר"ס תריט.

(6) ראה כריתות כה, א (במשנה) אודות בבא

בן בוטא, ש"היה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ

מאחר יום הכיפורים יום אחד".

שגם בעת שנאחד אותם עימנו יישארו כ"עבריינים" – הרי במשך כל השנה, אין אפשרי לעשות עימם "אגודה אחת";

רק ביום הכיפורים – בו מתגלית אצל כל אחד מישראל (גם מי שהוא "עברייין" עדיין) עצם נשמתו – ומצד עצם נשמתם (אשר בה אין פוגם החטא, ונותרת היא תמיד מאוחדת ודבוקה בו ית'¹⁰) הרי כל ישראל מאוחדים באופן שווה, וכולם הם כמציאות אחת – לכן, אז דוקא אפשרי לאחד אף את ה"עבריינים" עם כל ישראל כ"אגודה אחת".

ומרומז זה בטעם הנזכר לעיל "שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סמני הקטורת" – דהלא הקטורת היא העבודה העיקרית דיום הכיפורים, וצריכה להיות "דקה מן הדקה" – שזה רומז לבחינת "דקה מן הדקה" (הנקודה הפנימית ביותר) שבנשמה – עצם הנשמה, המתגלית ביום זה; ובעבודת 'קטורת' זו – אפשר לצרף את ה"חלבנה", ולהתפלל אף עם העבריינים.

תורת חיים

הוראות בעבודת היום

הנשמה דורשת 'בגדי לבן'

"כתונת בד קודש ילבש"

(אחרי טז, ד)

בעבודות היום שבקודש הקדשים היה הכהן גדול משמש בבגדי לבן, ולא בבגדי זהב.

ולכאורה צריך ביאור:

טעם השימוש (בכל ימות השנה) בבגדי זהב הוא, כי עבור ענייני קדושה צריך לנצל את הדברים הטובים והיפים ביותר¹. וכיון שכן, דרוש טעם בכך שדוקא בעת הכניסה לקודש הקדשים, המקום המקודש ביותר, "פושט בגדי זהב ולובש בגדי לבן"?

ויש לומר הביאור בזה בעבודת האדם לקונו:

מי שיש ברשותו "זהב", אינו יכול לטעון דברצונו להתעסק ב"בגדי לבן", לעסוק רק בענייני תורה ותפילה, ובזה לצאת ידי חובתו; דהרי "לא נברא זהב אלא בשביל בית המקדש"² – וכיון שיש ברשותו זהב, הרי הוא צריך "ללבוש בגדי זהב" ולהשתמש בזה לעבודת השי"ת, בנתינת צדקה כדבעי.

אולם בעת שהמדובר הוא אודות ענייני "קודש הקדשים" שבתוך כל אחד ואחד – העסק בענייני הנשמה, תורה ותפלה – שם אין מקום ל"בגדי זהב", ובעל הזהב והממון אינו יכול לצאת ידי חובתו בצדקה שנותן, אלא – צריך לעבוד ה' ב"בגדי לבן", עניינים רוחניים הנקיים ומופשטים מגשמיות וחומריות.

(1) ראה מורה נבוכים ח"ג פמ"ה.

(2) ראה ב"ר פט"ז, ב.

ליכנס בפנים ככהן הדיוט

עבודת הכהן-גדול ביום הכיפורים – לפעול כפרה על כל ישראל, היתה נעשית "בפנים" (בקודש הקדשים), ובבגדי לבן "ככהן הדיוט"³.

ומכך יש ללמוד הוראה בעבודת האדם את ה':

באם רוצה האדם לפעול 'טהרה' (בעצמו ו) בסובבים אותו, ולהביאם "לפני ה'" – להתקרב לקב"ה, לתורתו ומצוותיו – אזי צריך הוא צריך ליכנס 'בפנים' ולהיות "ככהן הדיוט":

פעולת הקירוב (בעצמו ו) באחרים, צריכה להיות לא מצד פניות ונטיות ו'רווחים' שיהיו לו מכך, אלא אך ורק בכדי למלאות רצונו של הקב"ה וכוונתו;

ולזאת – צריך 'לפשוט' ולהתנער מן המחשבות אודות רווח של ('בגדי זהב' שהם) "לכבוד ולתפארת", וליכנס "בפנים" – בפנימיות ובעומק הנפש שלו, אשר בה נרגש רצון ה' והחפץ לקיימו בלא כל נטיות, דאזי פועל הוא מתוך הרגשה שהוא 'כהן הדיוט'; וזוהי הדרך לפעול כפרה, לא רק בעצמו אף על האחר ואף "בעד כל קהל ישראל".

רוצה גשמיות? בוא אל הקודש

תיכף ליציאת הכהן-גדול מקודש הקדשים, היה מתפלל "תפילה קצרה", ותוכנה – בקשה עבור ענייניהם הגשמיים של ישראל, פרנסה בהרחבה וכו'.

ולכאורה – הלא כניסתו לקודש הקדשים, היתה באופן הכי נעלה והכי מקודש, והוא דבר פלא שתפילה זו אודות ענייניהם הגשמיים של ישראל, היתה דוקא תיכף לאחר יציאתו מן הקודש?

ויש לבאר, דבזה היא ההוראה – שאצל איש ישראל הרי גם ענייניו הגשמיים קשורים אל המקודש ביותר; דבשאר עמי הארץ פרנסתם תלויה בעבודתם והתעסקותם בה, ואילו אצל ישראל תלויה הפרנסה בקיום התורה ומצוות – "אם בחוקותי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם". כי גם ענייניו הגשמיים של היהודי באים מאת הקב"ה באופן 'ישיר', בלא תלות בדרכי הטבע.

ולכן, אל יחשוב אדם שבאם 'בוא אל הקודש' שעה נוספת ללמוד בה תורה, אזי יחסר מפרנסתו – אלא אדרבה: דוקא 'ביאה' זו 'אל הקודש' היא שתביא ל"ברכת ה' היא תעשיר".

רשימת המקורות

המקורות שנשמנו בסימן כזה (*), ערוכים במקורם ע"פ רשימת השומעים, ולא הוגהו ע"י רבינו

עניינו של יום

לקוטי שיחות ח"ג ע' 987 ואילך; חכ"ט ע' 521 ואילך; חל"ב ע' 111.

שואלין ודורשין

לקוטי שיחות ח"ז ע' 176 ואילך.

חידושי סוגיות

לקוטי שיחות חכ"ז ע' 124 ואילך.

פנינים

עיונים וביאורים:

מדוע לא ישתמשו ב'בגדי לבן' לשנה הבאה? – לקוטי שיחות חכ"ח ע' 224.
מהו החטא המיוחד "שחטאנו לפניך ביצר הרע"? – תורת מנחם-התוועדויות ח"ח ע' 229*.

מדוע הותר השימוש בבגדי זהב בעבודות שבחוץ? – לקוטי שיחות חכ"ב ע' 92.

דרוש ואגדה:

ביום הכיפורים אין 'רעש' – לקוטי שיחות חט"ז ע' 338.
תשובה למחרת יום הכיפורים? – תורת מנחם-התוועדויות תשמ"ג ח"א ע' 87*.
מדוע רק ביוהכ"פ מתירים התפילה עם העבריינים? – לקוטי שיחות ח"ט ע' 303.

תורת חיים:

הנשמה דורשת 'בגדי לבן' – לקוטי שיחות ח"ב ע' 411.
ליכנס בפנים ככהן הדיוט – לקוטי שיחות חכ"ב ע' 95.
רוצה גשמיות? בוא אל הקודש! – לקוטי שיחות ח"ג ע' 992.